

Üvegház

Bognár Dorottya fordítása

A kis fémkalapácsok abban a pillanatban kezdtek táncba az ébresztőóra két harangja között, amikor a foszforeszkáló mutatók az óra kerek lapját függőlegesen két félholdra osztották. Hat óra volt.

Hát még vasárnap is? – kérdezte a nő, és vállára húzta a lentakarót. Elmormolt néhány érthetetlen szót, és a fal felé fordult.

A felhős és meleg májusi reggelt nem tölti be az utcán közlekedő autók megszokott zaja. A férfi ébren fekszik mindaddig, amíg a nő légzése mély és egyenletes nem lesz, majd ezután négykézláb kimászik az alacsony ágyból. Amikor felegyenesedik, a takaró szegélye felett látja a gesztenyebarna haját, a hosszúkás orrsövényt és a sötét, összehúzott szemhéjakat a vékony szemöldökök alatt.

Nagy ívben megkerüli az ágyat. A zöld függöny és az ablakkeret közötti résen szemléli a kihalt utcát. Meztelen lábával megérinti az ablak alatt álló aszparágusz puha túlevélkéit. A barna virágcserep széles, csiszolt szélű üvegedényben áll. Amióta, mintegy két hónapja, azt olvasta egy újságban, hogy egyes bambuszfajták csak egyszer virágoznak életük során, azóta nem múlik el reggel, hogy ne álljon meg az aszparágusz mellett. Mutató- és hüvelykujjával megtapogatja a boglyas, vékony pálcához kötözött sárga hajtást. Az elszáradt nádszál csak egy fakó másolata a növénynek, amelyet még sohasem látott teljes pompájában a meleg tengerek partjainál, ahol negyven méterre is megnő, már ha hinni lehet az enciklopédiáknak.

Žarko

Álmos szemei minden reggel felfedezik a félhomály tökéletes rendjét Žarko szobájának tágra nyitott ajtaján keresztül. A feszes ágytakaró, a három, látszólag hanyagul odavetett tömött, éles szélű párna a kezdettől fogva a szobához tartoznak. Az üvegszekrényben dupla sorba rendezve a

könyvek, a szokásos nyolcvanfokos szögben. Felismeri Remarque válogatott műveit, Jules Verne és Karl May könyveit. A szakkönyveket Žarko magával vitte, amikor Natašával átköltöztek a garzonlakásba. Az ágy fölött a falon két nagy plakát: Bob Dylan és Ian Anderson.

A fia és a menyee költözését higgadtan fogadta. Jobban aggasztotta a nemrégi nyudíjba vonulása, az üres reggelek és a hosszú napok. Ráadásul kezdetben Jasna állandóan sírt. Napokig nem ment be dolgozni. Bedagadt szemmel lapozgatta a herbáriumot, és hallgatott.

A szoba közepén egy kis gumikerekű járóka képe tűnt fel előtte, amelyben egy kisgyerek áll. A fiúcska ordít, és apró, bizonytalan lépésekkel megindul a szobaajtó felé, miközben a fakeretre támaszkodik.

Ritka haján át a fényes bőr a feje búbján éppen csak sejlik. Ez még mindig nem az a kör, amelyet a fia majd minden reggel, az autó hátsó üléséből látni fog.

A penész

Amíg arcát hideg vízzel fröcsköli, a mosdó feletti falon egy foltra lesz figyelmes. A nedves ujjain nem maradt elnyomott hangyatem; amikor a körmével megkapargatja, penészdarabkák válnak le a falról. Annak ellenére, hogy minden második évben vízálló festékekkel átfestik a fürdőszoba és a konyha falait, és minden harmadik évben a szobákat is kimeszelik, a csöveknél és a sarkokban zöldesszürke foltokban megjelenik a nedveség. Az épületet huszónhét évvel ezelőtt építették, három évvel fiatalabb Žarkónál. Még a legdrágább krém sem lassíthatja az emberi bőr öregedését, és nem tudja eltüntetni a szürke szeplőket a kézen. Amikor észreveszi a sárgás pöttyöket és a penész hamuszürke nyomait a vízmelegítő tartály felett, közönyösen vállat von.

Amíg hideg vizet önt a piros dzsezzába, élénk színű bársonyos virágra gondol, valahol a trópusokon. A nád virágának megszokott barna színe lilába vált, rikító sárga-narancssárgába, mint a papagáj farka. A növény, amely csak a hatvanadik évében virágozik, biztosan elkápráztatja a környezetét különös színével. A szembeötlően megvastagodott szürke foltok ellepték a konyha mennyezetét is.

A hálószoba ajtaján keresztül látja az ágyat és az összegöngyölt takarót. Az alacsony vérnyomás még mindig az ágyban tartja. Vasárnap délre Nataša és Žarko ebédre jönnek. Barna folyadékot önt a fületlen bögrébe, amelyből már tíz éve a reggeli kávéját issza. Az erkélyre megy, és a régi fotelba huppan.

A meggyszínű Ford

Amikor reggel ébredés után a hideg víztől nedves arccal, az erkélyen állva a felhőkarcolók övezte pusztaságot bámulja (a közterületesek tervei szerint itt parknak kellene lennie, homokozókkal, hintákkal és libikókákkal), Slavko Nikač, az áruház nyugalmazott tisztviselője, pázsitot, rózsabokrokat, havasszépéket és jázminokat lát. Az ég az udvar felett zöld és borús. Az utcán, a sövénykerítés mellett egy meggyszínű Ford parkol, az ötvenes évek végéről való modell, fehér gumibroncokkal és víznyomokkal a jól megőrzött lakkrétegen.

Kinyitja az autó masszív ajtaját, és lassan elhajt a homokos óceánpartig. A Strand nevű étterem előtt egészen lelassít. Végigtekint a fehér, üres székeken, amelyeken pár óra múlva meztelen lányok és fiúk fekszenek majd. Szomjukat hideg sörrel gömbpoharakba töltött, jégkockákkal hűsített, sárgás teával fogják oltani.

Buki már évek óta nem jelentkezik, és Slavko sem küld neki karácsonyi üdvözlőlapot. Lehet, hogy már meg is feledkezett róla, egy rendezett udvarház, vagy egy kelet-chicagói bérlakás erkélyének fogságában. Az ő számukra már nincs íze a teának a gömb alakú poharakban.

A kávé üledéke a csésze alján szárad és repedezik. Az erkély falát sűrűn benötte az apró, rózsaszínű virágú kúszónövény, akár az a kikerics, amelyet egyszer tavasszal látott a hóban. Egy hetet pihentek a hegymászóotthonban, az erdőben barangoltak, és szívták magukba a fenyők illatát. Jasna minden lépésnél egy-egy fa nevét kiáltotta. Az otthon udvarában rábukkant egy régen keresett növényre, az utolsó napon letört egy hajtást, és nedves törülközőbe göngyölte.

De ma reggel, hatvanötödik születésnapja előtt két nappal, Slavko Nikačnak semmi mást nem sikerül látnia a balkonablakból, csak a pusztaságot, amely betüremkedett a gyermekek által elfoglalt focipálya közepére. Az ég tiszta és szürke. Jasna még mindig alszik, bár már hét óra is elmúlt.

Az üvegfal mögött

Az ég szürkéjén megjelenik egy keskeny napsugár. Nikač ujjbegyével a húsos levelű, piros virágú leander zöldládáján kopog. Az az érzése, hogy a növény nem is igazi.

Slavko nyugdíjba vonulása óta is korán kel, és megpróbálja fenntartani a megszokott életritmust, de a nap üressége megnyílik: ott tátong előtte egy egész évtized, és elválasztja Jasnától, zongorabillentűk monoton sora.

Az utóbbi időben Jasna reggelente gondosan sminkel, és biztos léptekkel indul munkába.

Nem értem, miért kelsz korán, mondja neki, mikor fáradtan hazatér az iskolából, és a fotelben bóbiskolva találja.

Reggelente, amikor felesége munkába megy, ő a virágokat öntözi, óvatosan irányítva a vízsugarat a locsolókannából, majd könyveket lapoz, és ismét Karl Mayt olvas. Amikor leteszi a könyvet, megjelenik előtte Jasna meztelenül, csupán egy ruhadarab van a sűrű bozontú ágyéka körül. A haja hosszú, mint tíz-egynéhány évvel ezelőtt, feszes hasán nincs nyoma a császármetszésnek. Még távolabbra merül az időben, amikor a Strand étterem teraszán megismerte Jasnát.

Szinte egész nap a nyugdíjasok öltözkéiben van: egy vékony fürdőköpenyben és papucsban. Jasna mindig csinos, még este is, amikor már szemmel láthatólag csak erőltetetten mosolyog. Korán eloltja a kékeszürke négyzetet, és az ágyba hívja. A sötétség eltakarja a meztelenséget (házasságuk harminc éve alatt sohasem szeretkeztek luszterfényben), és csak az érintés fedheti fel a bőr változásait. Csalódás számára a nő testi érése, nemhogy érettebb és húsosabb lenne, hogy teltebbé válna a combok és a mellek tájékán, inkább egyre vékonyodik, továbbra is megőrizve fiatalkori testalkatát.

A vakító napfény arra kényszeríti, hogy felkeljen, a kiszolgált fotel rugói csikorognak, s teljesen behúzza a csíkos lenvászon függönyt. Bemegy a fürdőszobába, hogy megkeresse a napszemüveget.

A szőlő íze

A lenvászon függöny nem árnyékol úgy, mint a sűrű szőlőlugas a nagybátyja verandáján. Már a szőlő érése előtt befészkelnek a darazsak a szív alakú levelek és a zöldesfehér szőlőfürtök közé. Szüret idején már a városban tartózkodott. A nagybátyja októberben, mikor hűvösebb lett, két láda szőlővel jött látogatóba. A vasutas egyenruha redőiben a helyi gőzmozdony eltévedt parázsszemcséi pislákolnak. A folyosón még azután is érezni lehetett a vonatok szagát, amikor már rég elment.

Kora délután, a bőséges ebédek után, a házra és a kis udvarra, amelynek a vége csupán egy méterre volt a vasúti töltéstől, rátelepedett a tikkadt hőség párája, amely minden mozdulatot lelassított. Behúzódtak a nagy, hűvös szobák vastag kőfalai közé, s rövid álmukat még az elhaladó vonatok zaja sem zavarta.

Estefelé a nagybátyjuk behozta a vasút felőli napsütötte lejtőn korán beérrő fürtöket, és magasra emelte. Ki-kirobbanó nevetéssel követte a kisfiú

minden mozdulatát, ahogyan a magasra emelt fürtök után ugrált. Az érett szőlőszemek harsogtak az éles tejfogak között, frissítően édes zamatokkal jelölve a nyári délutánokat, akárcsak a kerek címkék, amelyeket a nagynéni ragasztott a szlatkóval és lekvárral telt üvegekre. És ennyi év után is e címkék körvonalai segítenek valamely régi délután felidezésében.

Slavko Nikač egy kosár szőlővel siet haza a Kalenić piacról. Žarko a teraszon (akkor még nem volt beüvegezve) ugrándozik, a fehér szemek lepotyognak és szétgurulnak a betonon. Az ablak- és ajtókeretek még nem vetemedtek meg, jól záródnak, és ellenállnak a kossava erős lökéseinek. A hatalmas mező egyre inkább összeszűkül, minden épület elvesz belőle egy darabot. A szemüvege sötét üvegén át ő mégis egy botanikuskeretet lát. Amíg a virágba borult bokrok között sétál, hallja felesége hangját. Higgadtan sorolja a növények latin nevét. A csodálatos virágok megtermékenyítéséről beszél neki, s ujjaival úgy érinti meg a vékony ágacskákat, mintha kényeztetné őket. A sivárságot talán ő sem veszi észre.

A kisfiú elégedett arccal rágcsálja a nagy szemű szőlőt. Slavko a feje fölött tartja a fürtöt, és úgy érzi, hogy örökre Žarko emlékezetébe vési ennek a káprázatos újbélgádi nyárnak az emlékét.

De a fiú el fogja felejteni a szőlőt, s csak a tarkóján lévő kopasz szigetre fog emlékezni, amely más apáknak nincs: szinte felvidul, amikor már hűvösebbre fordul az idő, és az apja egy sötét kalapban érkezik az iskola elé.

A sötét gömb

A délutáni káprázatban, amint a folyó felé ereszkedik, hangokat hall. A hatalmas eperfa alatt parasztasszonyok hűsölnek, várva, hogy csillapodjon a hőség. Estefelé abból a patakból öntözik a kerteket, amely a szőlőskertek között kanyarog, és a nagybácsi háza közelében a folyóba torkollik. Slavko a mirobalánbokrok göcsörtös hajtásai között, a patak keskeny medrét átugorva éri el a füzest. A lába alatt érzi a homokos talajt, miközben ügyesen kerülgeti a csalán szúrós hajtásait. Mikor a cserjésen túl megpillantja a zavaros folyóvizet, földbe gyökerezik a lába. A víz fölél hajló fűzfák alatt Ruška pirosposzsgás arca tűnik fel, a parasztasszonyé, akinek a férje mindig a nagybátyja pincéjében hagyta horgászbotját és szákját. A férj sovány ember, inas testén vénakötegek, a melle bozontos és csontos, Ruška viszont pirosposzsgás, telt teste a tarka szoknya alatt még teltebbnek tűnik.

A sűrű füzes oltalmában, ahova nem látni a túlsó oldalról, derékig érő vízben áll, s két kézzel kapaszkodik a fűzfa ágába. A nyelvvel csettintget az élvezettől. Duzzadt mellei remegnek a zavaros víz felszíne felett. Lassan

merül be a vízbe, s a mellbimbói sötét udvara fokozatosan megérintik a hús vizet, de a következő pillanatban már feljebb emelkednek. A mellbimbóiról lecsorog a víz. Slavko a sűrű bozótban elbújva lélegzet-visszafojtva figyeli a mellek hullámzását. Az erős markú Ruška a téhen tőgyéhez hasonlatos ujjával a fűzavesszőkbe kapaszkodva felkúszik a homokos part-ra. A fű árnyékolta sárgás vízből előmerül a széles has, a két comb a sötét bozonttal. Megrázkódva kel fel, és az alacsony bokrokra terített ruháihoz megy. Nedves talpán és bokáján megtapad a homok. A fiú megigézve nézi a széles hátat és a két remegő labdát. Miután megszárad, a rózsaszínű test eltűnik a vékony nyári ruha alatt.

A kapituláció után, 1941-ben Slavko a nagybátyjánál húzta meg magát. A szőlőben dolgozott, mivel a nagybátyja egyre több időt töltött a vasúti síneken. A szikár, vastag erezetű, bozontos paraszt nem tért vissza. Azt mesélték, hogy német fogságba esett. A parasztasszonyok most is eljárnak a patakra. Kapáikkal megnyitják a kavicsból és fűből képezett kis töltéseket, s a víz előnti a cserepes földű zöldségágyásokat. Este a nagybácsi pincéjében hagyják kapáikat, és a meredek ösvényen szótlanul visszaindulnak a faluba.

A nagybátyja azt tanácsolja neki, hogy ne sokat csavarogjon a környék. Háború van, mondja, vigyázni kell a fejünkre.

Ruška mindig utolsóként jön. Kopott blúzának ritka szövésén átsejlenek a mellbimbók sötét karikái. Fogja a kapáját, és távozik. Slavkót meglepi az a nyugalom, ahogyan az egyik délután átadja magát a simogatásának. A hideg pincében már csak az ő kapája volt, tehát már senki sem háborgatja őket. A tűzifarakások között vannak a horgászbokrok, amelyeket a bozontos paraszt hagyott ott még az ősszel. A rózsaszínű hús tompán fénylik. A félhomályban. Slavko szenvedélyesen szorongatja a puha húst – nem sikerült két-három percnél tovább bennmaradnia Ruška testében. A nő szó nélkül feláll, és szoknyája meztelen combjaira hullik.

Tíz óra van, és a nap már pörköl. Slavko bejön a tornácról. A konyha közepén meglátja az agávé karcsú hajtását, a fűrészes zöld levelecskék közül előbújó antenna virágjának színe mint a nyári poré. Meg sem lepődik a falakat és a szekrényt benövő borostyán sűrűségén, hiszen Jasna mindig is túlzott gondnal ápolta virágait, s úgy érezte, hogy a rendszeres öntözéstől a szobájuk botanikus kertté vált, s a virágok elszívják előlük a levegőt. Kiáltani szeretne, de a huzattól susogó levelek elnyelik rekedt hangját. Még az este nyitva hagyta a hálószoba ablakát, hogy kora reggel becsukja, s egész napra megóvja a szoba hűvösét. Két óra múlva jön Nataša és Žarko. Slavko mosolyogva képzei maga elé Jasna zavart arckifejezését, fogja a konyhakést, és egyenletes mozdulatokkal vagdosni kezdi a kemény vesszőket az

előszobában. A lakás mélyén, a zöld lombok mögött, mintha Jasnát látná meztelenül, keskeny csípőjét, hosszú lábszárát és kis kerek melleit. Ilyen volt Buki dorcói alagsori szobájában azon az első éjszakán. Fogával kissé megszorította a mellbimbóját, amely sötétre duzzadt az izgalomtól. Fel-szisszent, meglepte a férfi durvasága.

Jasna karcsú teste a szülés után sem gömbölyödött ki. Slavko sejtette, hogy érett korában sem lesz kerekded, nagymellű és húsos hasú. A reggeli torna és a gondos ápolás hatására testének érése ellenállt minden várakozásának. Még negyvenévesen is csontos volt, hosszú végtagokkal, meg-ereszkedett mellekkel és sárgás bőrrel. A szoba megtelt virágcserépekkel, és a virágok illata elfojtotta a testi vágyat. Jasna herbáriumokat készített, virágokat és leveleket préselt. Az ágyban fojtott hangon nyöszörgött, és folyondárként tekergett.

Slavko nyugdíjba vonulása után sem tudott ritmust váltani. Hatkor ébredt, az ébresztőórát a polcra rakta, és a kinyújtott lábával az aszparáguszt érintette. Mosdás után megitta az erkélyen a kávéját. Előtte pusztaság terült el, az a tér, amely egyszer majd talán park lesz. Az újságot elejétől végéig kiolvasta. Ez az egyetlen változás, azelőtt csak a címetek olvasta el. A gyászjelentéseken is elidőzik. Utolszor üzennek, valamiféle múltbéli mosollyal.

Egy könyvben talált egy levelet. A keltezésből ítélve egy régi levél, talán Buki első levele, amelyet Chicagóból küldött. A színes fényképen egy negyven körüli kövérkés alak jobb kezével egy meggyzsinű, fehér abroncsú Ford tetejére támaszkodik. Ebben az évben jelentek meg annak az áruháznak a kirakatában – amelyben Slavko dolgozott – először luxuscikkek. Minden reggel a korai órákban érkezik autóval a Slavijánál kialakuló közlekedési dugóba. Jobb felől a villamos csilingelése visszhangzik. Látja a villamosba zsúfolt utasok tekintetét. Jasna formás térdein mindenkinek megakad a szeme, s csak ő tudja, hogy a hosszú combok lúdtalpban, boka-süllyedéssel, göcsörtös ujjú lábokban végződnek.

Bukinak a nagy változásokról és az egyre szebb életről ír. Mindketten sárga színű teát isznak, és apró jégkását fogyasztanak. Buki előrehaladása valamiféle csodás világban játszódik. Hawaiiról és Mexikóból küld képeslapokat. Slavko a leveleiben négyzetes Kodak-fényképeket talál.

A Strand étterem

Mindketten egy másodrendű hollywoodi komédiát láttak, ráérő fitalságot az óceán homokos partján és az étterem széles teraszán. Buki csak Strandnak nevezte. A napernyők oltalmában meztelen lányok és fiúk sörrel és gömb alakú poharakban kínált sárgás folyadékkal oltják szomjukat. Amíg a Lidón fekszenek, a műanyag keretes napszemüvegeken át egy másik világot látnak. Hosszú lábú szépségek haladnak el mellettük. Este az uszályon fröccsöt isznak. Az egyetemen eltöltött két éve után Buki a kikötőben talál munkát, Slavko Jasnánál köt ki. A következő évben Slavkónak fia születik, Žarko, Bukinak viszont marseilles-i nagynénjétől garancialevele lesz.

Tíz év múlva Slavko a példázat mentén haladva már látja a következő iroda ajtaját, s látja az irodaszéket, amelyből nyugdíjba vonul. Az áruház kirakataiban egyre több a szép dolog. Megjelennek a Beatlesek, az Animalsok és a többiek. Nem értette őket. Žarkónak a használtáru-boltban egy drága gramofont vett.

A hatvanötödik születésnapja előtt néhány nappal azt olvasta az újságban, hogy Japánban létezik egy phyllostachys nevű bambusz nád, amely csak egyszer virágzik élete során, mégpedig százhusz év elteltével. Vannak olyanok is, melyek harminchárom, vagy akár hatvanöt év után virágoznak. Jasna kétkedve csóválta fejét, s elmagyarázta, hogy a bambusz gyökérről szaporodik, kétszikű a virága, s ha néhány fajta sok év múltán virágzik is, ne gondolja, hogy ettől a virágok különlegesek. Slavko továbbra is kitaratóan azt állította, hogy az a növény, amelyik ilyen ritkán virágzik, lenyűgözi a környezetét különleges színeivel.

Tizenegy óra tájban már a hálósobáig ért. Nagy konyhakésével egyre csak vágta az ágakat, az erős vesszőket. A hetven négyzetméternyi lakást trópusi erdő borította. Amikor fél tizenkettőkor elért az ágyig, Jasna még mindig aludt, arccal a fal felé fordulva. A kést letette a padlóra, letérdelt, s akarata ellenére megcsókolta Jasna arcát. Jasna kinyitotta a szemét, s abban a pillanatban elmúlt a varázs. Egy virágban pompázó trópusi buja bokor helyett Wieler Tél című festménye tárult elé egy sárguló, giccses keretbe foglalva.

Épphogy csak meg nem érkeztek! – kiáltotta Jasna, amint az ébresztőre nézett.

Az átnedvesedett hálóruga alól előbukkant bal combján a kitágult vénák lila napkorongja. Mintha megvadult volna, úgy rohant a mélyhűtőhöz, kivett belőle egy csomag húst, és meleg vízbe tette.

Miért ülsz a padlón, kérdezte futtában.

Slavko az ágy mellett térdelt, és még mindig a konyhakést markolta.
Hol a kés? – kérdezte Jasna. Hallotta, ahogyan idegesen keresgél a fiókban. Hova tetted?

Slavko felemelkedett, és gyorsan az aszparáguszhoz ment. Egy mozdulattal átvágta a szárát.

Mit csinálsz? – hallotta Jasna hangját. Megbolondultál?

Minden reggel megszurkál, amikor az ablakhoz megyek.

Hagyd abba! – odafutott, és kivette kezéből a kést.

A padlón szétszóródtak az aszparágusz halvány ágacskái. A barna virágcserepben csak a vékony, sárga nádszál maradt. Veszekedésüket a bejárati ajtó csengőjének hangja szakította meg.

